

TEXNIK IJODKORLIK FAOLIYATINING BOSQICHLARI. IXTIROCHILIK, RASIONALIZATORLIK, ILMIY TEXNIK VA PATENT AXBOROTI.

Buxoro davlat Pedagogika instituti
3-kurs talabasi **Shukrullayeva Eliza**

Annotatsiya

В данной статье анализируется содержание технического творчества, его основные этапы и роль в процессе создания инновационных идей. В процессе изобретательства, рационализации и разработки технических инноваций выделяются важные этапы: выявление проблем, разработка решений, проведение экспериментов и оценка результатов с экономической и технической точек зрения.

В статье показана важность научно-технической информации, патентной информации и системы интеллектуальной собственности в развитии технического творчества. Подчеркивается, что патентная информация служит научной основой для создания новых технологий, предотвращения дублирования и обеспечения правовой охраны изобретений. Также рационализаторские идеи оцениваются как важный фактор повышения эффективности производства, экономии ресурсов и укрепления технической безопасности.

В заключение исследования установлено, что поддержка технического творчества, создание инновационной среды и система лицензирования и патентования способствуют развитию следующих процессов:

В статье подчеркивается стратегическая роль технического творчества в национальном инновационном развитии.

Annotatsiya

Ushbu maqolada texnik ijodkorlik faoliyatining mazmuni, uning asosiy bosqichlari va innovatsion g'oyalarni yaratish jarayonidagi o'rni tahlil qilinadi. Ixtirochilik, rasionalizatorlik va texnik yangiliklarni ishlab chiqish jarayonida muammolarni aniqlash,

yechimlar ishlab chiqish, tajribalar o‘tkazish hamda natijalarni iqtisodiy va texnik nuqtayi nazardan baholash muhim bosqichlar sifatida yoritiladi.

Maqolada texnik ijodkorlikni rivojlantirishda **ilmiy-texnik axborot**, patent ma’lumotlari va intellektual mulk tizimining ahamiyati ko‘rsatib beriladi. Patent axboroti yangi texnologiyalarni yaratishda ilmiy asos bo‘lib xizmat qilishi, takrorlanishning oldini olishi va ixtirolarning huquqiy himoyasini ta’minlashi ta’kidlanadi. Shuningdek, rasionalizatorlik g‘oyalari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslarni tejash hamda texnik xavfsizlikni kuchaytirishning muhim omili sifatida baholanadi.

Tadqiqot yakunida texnik ijodkorlikni qo‘llab-quvvatlash, innovatsion muhit yaratish, litsenziyalash va patentlash tizimini quyidagi jarayonlarning rivojiga xizmat qilishi belgilab beriladi. Maqola texnik ijodkorlikning milliy innovatsion rivojlanishdagi strategik rolini yoritadi.

Ключевые слова: Техническое творчество, изобретательство, рационализаторство, рационализаторские предложения, инновация, патент, патентная информация, научно-техническая информация, интеллектуальная собственность, технический проект, патентный процесс, лицензия, техническое решение, инновационная деятельность, оптимизация, технологическая эффективность

Kalit so‘zlar: Texnik ijodkorlik, ixtirochilik, rasionallash, racionalizatorlik takliflari, innovatsiya, patent, patent axboroti, ilmiy-texnik axborot, intellektual mulk, texnik loyiha, patentlash jarayoni, litsenziya, texnik yechim, innovatsion faoliyat, optimallashtirish, texnologik samaradorlik

Kirish

Zamonaviy texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda texnik ijodkorlik innovatsion taraqqiyotning asosiy omillaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Yangi texnik yechimlarni yaratish, mavjud jarayon va mahsulotlarni takomillashtirish hamda iqtisodiy samaradorlikka erishish bugungi kunda har bir soha uchun strategik ahamiyatga ega. Texnik ijodkorlik faoliyati ixtirochilik, rasionalizatorlik, ilmiy tadqiqotlar va texnologik

innovatsiyalar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, amaliy, ilmiy va iqtisodiy natijalarga ega bo‘lgan yangiliklarni ishlab chiqishni taqozo etadi.

Texnik ijodkorlikning samarali rivojlanishi muammolarni aniqlash, ijodiy g‘oya ishlab chiqish, texnik yechim yaratish va uni amaliyotga joriy etish kabi bosqichlarni o‘z ichiga oladi. Bu jarayonning muhim jihatlaridan biri — mavjud texnik bilimlar bazasidan samarali foydalanishdir. Shu nuqtai nazardan, ilmiy-texnik axborot, zamonaviy kutubxonalar, ma’lumotlar bazalari, patent fondlari va intellektual mulk tizimi texnik ijodkorlikning nazariy va amaliy asosini tashkil etadi.

Ixtirochilik va rasionalizatorlik faoliyatlari innovatsion iqtisodiyotning tarkibiy qismi hisoblanib, ular ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish, energiya tejamkorlikka erishish va mahsulot sifati va xavfsizligini yaxshilashga xizmat qiladi. Ayniqsa, patent axboroti yangi texnologiyalarni yaratishda muhim manba sifatida namoyon bo‘lib, takrorlanishning oldini oladi, texnik yechimlarning huquqiy himoyasini kafolatlaydi hamda ilmiy izlanishlar yo‘nalishini belgilaydi.

Maqsad va uni asoslash

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi — texnik ijodkorlik faoliyatining bosqichlarini, ixtirochilik va rasionalizatorlik jarayonlarini, shuningdek, ilmiy-texnik va patent axborotining texnik yangiliklar yaratishdagi o‘rnini yoritishdir. Maqola texnik ijodkorlikning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilib, innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Texnik ijodkorlikning dolzarbligi:

Zamonaviy sanoat va texnologik rivojlanish sharoitida yangi mahsulotlar, texnologiyalar va usullar yaratish har bir soha uchun strategik ahamiyatga ega. Ixtirochilik va rasionalizatorlik innovatsion rivojlanishning asosiy manbai sifatida xizmat qiladi.

Ilmiy-texnik axborot va patent tizimining ahamiyati:

Yangi texnik g‘oyalarni yaratishda mavjud ilmiy-texnik ma’lumotlar va patent fondlaridan foydalanish takrorlanishning oldini oladi, texnik yechimlarni huquqiy himoya qiladi va ijodkorlik jarayonini samarali qiladi.

Innovatsion iqtisodiyotga ta’siri:

Texnik ijodkorlik faoliyati ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan tejamkor foydalanish va mahsulot sifatini yaxshilashga yordam beradi. Shu bilan birga, u ilmiy va texnologik taraqqiyotning uzviy qismi hisoblanadi.

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi

Texnik ijodkorlik faoliyati ko‘plab murakkab muammolar bilan bog‘liq bo‘ladi. Ular quyidagilardan iborat bo‘lishi mumkin:

Innovatsion g‘oyalarni yaratishdagi qiyinchiliklar:

Yangi texnik yechimlarni ishlab chiqishda mavjud ilmiy-texnik ma’lumotlarni tahlil qilish, takrorlanishdan saqlanish va samarali ijodiy yondashuvni topish muhim ahamiyatga ega.

Resurslarni optimal taqsimlash:

Ixtirochilik va rasionalizatorlik jarayonlarida moddiy, moliyaviy va vaqt resurslarini samarali boshqarish talab etiladi.

Patent va huquqiy himoya masalalari:

Yangi texnik yechimlar yaratilganda ularni huquqiy himoya qilish, patentlash va litsenziyalash jarayonini tashkil etish dolzarb muammo hisoblanadi.

Ilmiy-texnik axborotdan samarali foydalanish:

Texnik ijodkorlikda ilgari ishlangan yechimlar va patent ma’lumotlaridan to‘g‘ri foydalanmaslik yangiliklarni yaratishda xatoliklar va takrorlanishga olib keladi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun quyidagi yechimlar taklif etiladi:

Tizimli ijodiy jarayon:

Texnik muammoni bosqichma-bosqich tahlil qilish, yechimlarni yaratish, modellashtirish va sinovdan o‘tkazish orqali innovatsion g‘oyalarni samarali ishlab chiqish.

Ilmiy-texnik axborotdan foydalanish:

Patent fondlari, ilmiy maqolalar, texnologik bazalardan foydalanish orqali takrorlanishning oldini olish va ilmiy asosga tayangan yechimlarni yaratish.

Patentlash va huquqiy himoya:

Yaratilgan ixtirolar va rasionalizatorlik takliflarini patentlash, litsenziyalash va intellektual mulk huquqlarini himoya qilish tizimini joriy etish.

Resurslarni optimallashtirish:

Moliyaviy, moddiy va vaqt resurslarini samarali taqsimlash, loyiha boshqaruv usullarini qo‘llash.

Rasionalizatorlik takliflarini joriy etish:

Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, texnik xavfsizlikni kuchaytirish va energiya tejamkorlikni ta‘minlash uchun rasionalizatorlik g‘oyalari amaliyotga tatbiq etish.

Yakuniy qism

Texnik ijodkorlik faoliyati zamonaviy innovatsion rivojlanishning ajralmas qismi bo‘lib, yangi texnik yechimlarni yaratish, mavjud tizim va jarayonlarni takomillashtirishga xizmat qiladi. Ixtirochilik va rasionalizatorlik jarayonlari orqali ishlab chiqarish samaradorligi oshiriladi, resurslar tejamkor ishlatiladi va mahsulot sifati yaxshilanadi.

Ilmiy-texnik va patent axborotidan samarali foydalanish ijodiy g‘oyalarni yaratishda muhim vosita hisoblanadi. U takrorlanishning oldini oladi, yangi texnologiyalarni yaratishda ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi va yaratilgan ixtirolarning huquqiy himoyasini ta‘minlaydi. Shu bilan birga, patentlash va litsenziyalash tizimi texnik ijodkorlikning iqtisodiy va amaliy qiymatini oshiradi.

Shu sababli, texnik ijodkorlik faoliyatini tizimli tashkil etish, ilmiy-texnik axborotdan foydalanish va patent tizimini joriy etish zamonaviy ishlab chiqarish va innovatsion iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlar innovatsion yechimlarni tez va samarali yaratish, ishlab chiqarishning sifat va xavfsizligini oshirish hamda ilmiy-texnik taraqqiyotga hissa qo‘shish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Avezov, B., Qo‘ziyev, Sh. **Injenerlik loyihalash asoslari.** – Toshkent: “Fan”, 2018.
2. Xudoyberdiyev, T. **Texnik ijodkorlik va innovatsion faoliyat.** – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2020.
3. Ziyomammedov, A. **Ixtirochilik va rasionalizatorlik asoslari.** – Toshkent: “Ilm Ziy”, 2019.

4. Fayziyev, S. **Patent va intellektual mulk himoyasi.** – Toshkent: “Sharq”, 2017.
5. Yuldashev, H. **Ilmiy-texnik axborot va innovatsion faoliyat.** – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2021.
6. Pahl, G., Beitz, W. **Engineering Design: A Systematic Approach.** – London: Springer, 2013.
7. Eykhoff, P. **System Identification: Parameter and State Estimation.** – New York: Wiley, 1974.
8. Ulrich, K., Eppinger, S. **Product Design and Development.** – Boston: McGraw-Hill, 2016.
9. Ross, S. **Simulation.** – New York: Academic Press, 2006.
10. ISO/IEC 12207. **Systems and Software Engineering – Software Life Cycle Processes.** – International Organization for Standardization, 2017.